

Preek in de Oude Lutherse Kerk op 8 november 2015

Cristina Pumplun

Gemeente van Christus, lieve mensen,

Amazing grace.... Amazing grace, how sweet the sound....

Het is alweer een paar maanden geleden, maar misschien herinnert u het zich nog wel: in Charleston, in de Verenigde Staten, schoot op 17 juni een jonge man van 21 jaar in een kerk negen mensen neer. Het was een methodistische kerk waar overwegend zwarte Amerikanen naartoe gingen. Het gebeurde tijdens de bijbelstudie, waar de blanke jonge man hartelijk welkom bij was geweest. De schutter handelde uit nationalistische motieven - "de zwarten nemen hier de zaak over!" - en uit racisme: hij wilde een rassenstrijd laten oplaaien. Daar was goede kans op: haat zaait haat. De moord op negen van je vrienden, waaronder de pastor van je gemeenschap – dat vraagt om wraak.

President Obama kwam persoonlijk naar Charleston om de grafrede te houden voor de pastor, Reverend Pinckney. Na 35 minuten gesproken te hebben – in de stijl die we van hem kennen, de retorica van een zwarte predikant waardig – sprak hij langzaam de eerste woorden van dat lied: *Amáázing grace...* Even was het stil. En toen klonk dat lied: de president zong! Een lied over genade van God, en Gods liefde. Een lied te midden van de spanning van tegenstellingen en haat.

Ook in het verhaal van Marcus dat we hoorden, loert er spanning op de achtergrond. Er is voorafgaand aan het stuk dat we lezen geargumenteed op het scherpst van de snede: over het betalen van belasting, de opstanding van de doden en over de reinheid van de tempel. Partijen, fracties die het gewoonlijk op het gebied van politiek en religie niet met elkaar niet eens zijn, elkaar tot op het bot bevechten – Hogepriesters, Schriftgeleerden, Farizeeën, Sadduceeën – zij spannen allemaal samen tegen die Jezus van Nazareth.

Zij hebben in hem een gemeenschappelijke vijand gevonden. Ieder van hen heeft een eigen belang op het gebied van religie en politiek. En Jezus, Jood uit hun midden, wijkt daar echter zo vanaf, dat hij te gevaarlijk wordt. Ze willen eigenlijk allemaal van hem af: hem gevangen nemen in ieder geval, en wellicht erger...

Dan komt één van de schriftgeleerden op hem af. Hij maakt zich los uit zijn groep en stelt Jezus op zijn beurt een vraag: "Wat is van alle geboden het belangrijkste gebod?"

De spanning is te snijden. Is dit wel een echte vráág? Gaat het deze schriftgeleerde er wérkelijk om van Jezus te horen, wat het belangrijkste in het leven is? Dat kán haast niet in deze situatie.

Dan klinkt het antwoord van Jezus: “Hoor Israël. De Heer onze God is de enige Heer” Hóór, luister, Israël... Is dit een antwoord op de vraag? Luister, Israël?

Nee, dit is geen antwoord gesproken op het scherpst van de snede, geen antwoord dat ‘goed’ of ‘fout’ kan zijn. Het zijn de eerste woorden van het *Sjema*: de joodse geloofsbelijdenis. Het zijn de woorden uit de Schrift!

Jezus antwoordt op de vraag van de schriftgeleerde met het Woord van God: “Hoor – luister - Israël: de Heer, onze God, de Heer is de enige! Heb daarom de Heer, uw God lief met hart en ziel en met inzet van al uw krachten.”

Het is de grondregel van de Thora uit het boek Deuteronomium, de grondregel waarop alle geboden uiteindelijk terug te voeren zijn. Dát is Jezus’ antwoord...

Het woord is nu aan de schriftgeleerde. Nu zal blijken of hij vanuit de integriteit van zijn hart de vraag heeft gesteld of niet. Het is nog steeds mogelijk dat ook hij zich ontpopt als scherpstrijper, die Jezus zo snel mogelijk van het toneel wil laten verdwijnen.

“Inderdaad, meester, wat u zegt is waar”. Zo klinkt het. ‘Hij alleen is onze God. En hem alleen liefhebben en de naaste betekent alles..’

In de ijzige kou van scherpstrijperige discussies breekt de zon door! Er is met deze geloofsbelijdenis een basis gekomen voor verstandhouding tussen twee mensen. Twee mensen, die beiden van God houden en die daarin elkaar herkennen. Gods liefde én liefde voor God: daar ontmoeten deze twee mensen elkaar. Twee mensen uit verschillende werelden, met ogenschijnlijk uiteenlopende belangen, ontmoeten elkaar – als het ware - in een wisselzang van de geloofsbelijdenis.

Amazing grace....

Een wisselzang overigens, waarbij het ene couplet *niet* een herhaling is van het andere. De schriftgeleerde praat Jezus niet na, hij herhaalt niet letterlijk Jezus’ woorden, maar zegt het in eigen woorden, zingt zijn eigen lied. Hij stemt in het lied in dat Jezus heeft aangeheven, maar hij varieert erop, zet andere accenten.

Jezus spreekt de woorden van de geloofsbelijdenis letterlijk - zoals ze in de Schrift staan:

“Heb de Heer *uw* God lief met heel *uw* hart, en *uw* ziel met heel *uw* verstand en met heel *uw* kracht.

En heb *uw* naaste lief als *uzelf*.”

Maar de schriftgeleerde antwoordt met woorden, die je alleen zo kunt spreken als je je in het gezamenlijk bidden bij elkaar op je gemak voelt:

“God liefhebben met heel *óns* hart en met heel *óns* inzicht en heel *ónze* kracht en *ónze* naaste liefhebben als *ónszelf*.”

Van het ‘ik’ is in de variatie van de schriftgeleerde een ‘wij’ geworden.

Met dit staaltje van werkelijke communicatie laten Jezus en de Schriftgeleerde zien wat dat is: God liefhebben - én de naaste.

God herkennen in je naaste en jezelf herkennen in je naaste. God plek geven in je leven, met een open hart op je naaste afkomen en ruimte hebben in je eigen hart voor jezelf.

In de werkelijke herkenning schuilt de waardering, de openheid voor een ander, liefde...

Want één hoogste, één belangrijkste gebod is er niet: het zijn er twee! God liefhebben – dat is één – en twee: de naaste als jezelf.

Jezus verbindt aan de belijdenis van God als de Ene en de belofte Hem lief te hebben - met alles wat je als mens in huis hebt – met een gebod uit het boek Leviticus: “Heb je naaste lief als jezelf.” Hij was in zijn tijd overigens niet de enige, die het vers uit het boek Deuteronomium combineerde met deze regel. Het liefhebben van God kon en kan niet losgezien worden van de manier waarop je als mensen met elkaar omgaat!

In de lezing uit het boek Leviticus – zoals Guido het zo mooi las - was dat ook duidelijk te horen. Na steeds een leefregel - een gebod - staat daar: “Ik ben de Heer.” Het klinkt als steeds weer een bevestiging, een herinnering: vergeet het niet, vertrouw er maar op, het zal je lukken, want ik ben de Heer, en ik ben bij je...

Als je het zo hoort, is het net een refrein: een zin, een liederstrofe, die steeds weer terugkeert en steeds weer op een eigen manier slaat op wat daarvoor is gezegd.

De leefregel, dat je bij het oogsten niet het onderste voor jezelf uit de kan haalt, maar dat je iets overlaat van je eigen leeftocht voor mensen, die daar zelf moeilijk aan kunnen komen, vanwege geldgebrek of omdat zij als vreemdelingen, vluchtelingen, moeten zien te overleven zonder familiebanden, werk, opleiding.

“Ik ben de Heer, jullie God.”

De leefregel, dat je eerlijk voor elkaar moet zijn, van elkaar op aan moet kunnen, want op eerlijkheid alleen berust werkelijk onderling vertrouwen

“Ik ben de Heer, jullie God.”

De leefregel, dat mensen die weerloos zijn vanwege een handicap of financieel kwetsbaar, niet te gronde mogen worden gericht, opzettelijk, of omdat het opkomen voor hun belangen weinig winst oplevert. Hun lot is aan God toevertrouwd:

Hij is de Heer...

En al deze leefregels worden samengevat in de laatste: “Heb je naaste lief als jezelf.” Door op de naaste te letten, let je ook op jezelf. Als jij het belang van een ander voor laat gaan, dan hoop je erop dat een ander ook jouw belang respecteert. Wat jij niet wilt dat jou geschiedt, doe dat ook een ander niet. Of positiever gezegd: wie goed doet, goed ontmoet.

Maar dan die naaste: *wie* is dat nu?

In de leefregels uit het boek Leviticus gaat het om het goede samenleven van het volk Israël. De naaste is nogal dichtbij. Al geldt hier zeker niet 'eigen volk eerst'! Dat wordt wel duidelijk als er van graan- en wijnoogst wat over moet blijven voor vreemdelingen om te rapen.

En wie voor Jezus de naaste is, weten we als we terugdenken aan de ontmoetingen die hij had voorafgaand aan dit gesprek met de schriftgeleerde: met een bezetene, met Jaïrus, vader van een ziek dochtertje, met de vader van een doodzieke zoon, met Bartimeüs. Voor Jezus is de naaste de ander, die wij tegenkomen op allerlei momenten in ons leven: bekenden en onbekenden. En zijn wij zelf de ander, de naaste, die lief gehad wil, mag, moet worden...

Wat betekent het, als ik liefheb met alles wat ik met hart en ziel, lijf en leden in huis heb? Wat betekent het voor mij als een ánder *mij* lief heeft, mijn belang voor het zijne laat gaan? Tijd vrij maakt, omdat ik hem, haar nodig heb? Een stap terug doet op het werk om mij een kans te geven?

Is dat overigens makkelijk, om op die manier iets te ontvangen, geliefd te wórdén? Mezelf de ruimte te geven om die zorg, die aandacht te ontvangen? Vaak niet eens, omdat je ruimte moet geven aan je eigen kwetsbaarheid.

Ik merkte, dat ik kort geleden vrolijk werd van het volgende bericht. Twee weken geleden bezochten een aantal mensen van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam het asielzoekerscentrum in de oude gevangenis aan de Havenstraat. Om een positief signaal af te geven aan de vluchtelingen die daar ondergebracht zijn, waaronder veel mannen uit Syrië. Aangezien Syrië en Israël in het middenoosten gezworen vijanden van elkaar zijn, was dit een complexe onderneming.

De bedoeling was, om er een feest van te maken met hapjes en muziek en vrolijkheid. De spanning, die er bij binnenkomst was, brak op het moment, dat de voorzanger van de Joodse gemeente zijn gitaar pakte en een lied aanstemde, dat in het Arabisch en het Hebreeuws gezongen kon worden. Er werd gezongen en gedanst, en daarna werd er gepraat, kennis gemaakt.

Daar waren mensen bij elkaar, die elkaar uiteindelijk herkenden als naasten. Die een feestje gingen bouwen: met hart en ziel, en gezang, met verstand ook en met de kracht, die het kost om in een gevangenis op bezoek te gaan bij mensen, die je met hun vijand associëren.

Dat dat gebeurt? Dat mensen dat ondernemen? Dat is een geschenk! Gods genade...

Amazing grace...

Dat is te merken als je hart warm wordt en je ziel wil zingen!

Amen.